KETÇAP qoidasi (ba’zan **“sert sessizler kuralı”** deb ham ataladi) turk tilida juda muhim talaffuz va yozuv qoidasidir.
Keling, buni **soddalab, o‘zbek tili bilan taqqoslab** tushuntirib beraman

KETÇAP QOIDASI

(ya’ni “sert sessizler kuralı” — qattiq undoshlar qoidasi)

---

1. Ma’nosi

KETÇAP qoidasi so‘z oxiridagi **qattiq undosh**lardan keyin keladigan **yumshoq undoshlarning** o‘zgarishini bildiradi.
Ya’ni, **so‘z oxiri sert (qattiq) undosh** bilan tugasa va **so‘zga qo‘shimcha** qo‘shilsa — ayrim undoshlar **yumshaydi** yoki **qattiqlashadi**.

---

2. Qattiq undoshlar (SERT SESSİZLER)

Bu undoshlarni yodda saqlash uchun **Fıstıkçı Şahap** yoki qisqacha **KETÇAP** so‘zlari ishlatiladi.

To‘liq ro‘yxat	Yodlash uchun kalit so‘z
f, s, t, k, ç, ş, h, p	“**Fıstıkçı Şahap**” yoki “**KETÇAP**”

⚙ 3. Qoida nima deydi?

A) So‘z oxiri “sert” undosh bilan tugasa, keyingi qo‘shimcha unli bilan boshlanganida, k → ğ, p → b, t → d, ç → c ga yumshaydi.

Asl shakl	Qo‘shimchali shakl	Tarjima
kitap (kitob)	kitabı	kitobni
ağaç (daraxt)	ağacı	daraxtni
kanat (qanot)	kanadı	qanotni
çocuk (bola)	çocuğu	bolani

B) Aksincha, so‘z oxirida yumshoq undosh tursa, ba’zan talaffuzda u sertlashadi, lekin yozuvda o‘zgarish yo‘q.
Masalan:

- **kitapta** (kitap + ta) — “p” o‘zgarishsiz qoladi, chunki “ta” sert undosh bilan boshlangan.

- **ağaçta**, **çocukta** — qo‘shimcha sert tovushli bo‘lgani uchun tovush o‘zgarmaydi.

🔹 4. Yumshash (ünsüz yumuşaması) misollari:

So‘z	Qo‘shimcha	Natija	Tarjima
kitap	-ı	kitabı	kitobni
çocuk	-u	çocuğu	bolani
ağaç	-ı	ağacı	daraxtni
kanat	-ı	kanadı	qanotni
millet	-i	millети	xalqni

⚖️ 5. Sertlashish (ünsüz sertleşmesi) misollari:

Bu holatda so‘z oxiri yumshoq undosh bo‘lsa, undan keyin kelgan **sert** undosh uni “sertlashtiradi” (ya’ni talaffuzda).

So‘z	Qo‘shimcha	Natija	Tarjima
kitap + ta	kitapta	kitobda	
ağaç + ta	ağaçta	daraxtda	
çocuk + ta	çocukta	bolada	
renk + te	renkte	rangda	

🔹 6. Yodda saqlash oson yo‘li

🔹 **“KETÇAP qoidasida k → ğ, p → b, t → d, ç → c”** bo‘ladi.
Faqat **qo‘shimcha unli bilan boshlansa**.

🔹 7. Mashq

Quyidagi so‘zlarga mos qo‘shimchani qo‘shing, so‘ng qanday tovush o‘zgarganini aniqlang:

1. kitap + ı = ?
2. ağaç + ı = ?
3. çocuk + u = ?
4. kanat + ı = ?
5. millet + i = ?

🔹 **Javoblar:**

1. kitabı → p → b
2. ağacı → ç → c
3. çocuğu → k → ğ
4. kanadı → t → d
5. milleti → t → d